

Izhajajo vsako jutro.

Veljajo do konca leta 1918 20 K.

Za četrt leta K 10.—

Mesečno K 3.50.

Posamezna številka 20 v.

Oglasi po dogovoru.

NOVICE

Uredništvo in upravišstvo je v
„Zadružni tiskarni“, Dunajska
cesta št. 7.

Telefona št. 180.

Uredništvo je strankam na razpo-
lago od 6—7. ure zvečer.

Št. 93.

Ljubljana, v soboto 19. oktobra 1918.

Leto I.

Cesarjev manifest in Wilsonov program.

Stara centralistična Avstrija je mrtva.

Pokopal jo je cesarjev oklic na narode od 16. oktobra, ki zagotavlja avstrijskim narodnim plemenom svojo lastno državnost na ozemlju, kjer je naseljeno.

Ta točka cesarjevega manifesta je ena najbolj značilnih, in sicer zato, ker gre po našem mnenju mnogo dalje nego Wilson v svojem programu, ki ga je izrazil v svojih 14 točkah.

Ponovimo, kaj pravi Wilson glede Avstrije.

Odločilna je 10. točka, ki slove:

„Narodom Avstroogrske, katerih prostor želimo videti med narodi varovan in zasiguran, naj bo dana priložnost do avtonomnega razvoja.“

Kaj hoče Wilson reči s temi besedami? Kaj nam daje?

On nam hoče dati varstvo in sigurnost. Varstvo pa zahteva varuha! Kdo naj bo naš varuh — o tem ne vemo sicer ničesar, pač pa sledi že iz pojma varstva, da Wilson ne daje avstrijskim narodom popolne neodvisnosti, ampak da misli na neko višjo zvezo ali višjo inštanco, ki nas naj čuva in nam zagotavlja naš obstoj.

Dalje pravi Wilson, da naj bo dana narodom monarhijska prva priložnost do avtonomnega razvoja.

Torej ne lastna državnost, ne avtonomni razvoj kot tak, ampak šele prva priložnost do njega, katero že zdavnaj imamo; da, celo več, mi imamo že lepe kose avtonomije!

Wilsonov program nam torej ne daje preveč, toliko pa še zdaleka ne, kakor nam daje cesarjev manifest z besedami:

„Avstrija naj postane po volji svojih narodov zvezna država, v kateri tvori vsako narodno plemo na ozemlju, kjer je naseljeno, svojo lastno državnost.“

Cesarjev oklic se torej ne izreka za avtonomijo, tudi za prvo priložnost do avtonomije ne, ampak nam zagotavlja mnogo več: zagotavlja nam lastno državnost.

Lastna državnost in lastna država pa ni eno in isto. Lastna država mora imeti svojo suvereniteto.

Te pa tudi Wilson avstrijskim narodom ne priznava. On priznava lastno državo Srbom, Črnogorcem in sploh vsem balkanskim državam v enajsti točki svojega programa, kjer pravi:

„Romunija, Srbija in Črnagora naj se izprazni in zasedena ozemlja zopet upostavijo. Srbija naj dobi prost in zasiguran dostop do morja. Medsebojni odnosi različnih balkanskih držav naj se ugotovijo v prijateljskih dogovorih z ozirom na zgodovinsko dane črte narodne pripadnosti.“

V tej točki Wilson govori izrečno samo o balkanskih državah brez oziroma na Avstrijo. On loči čisto natanko: na eni strani avstrijsko ozemlje, kjer naj bivajo „avtonomni“ narodi, na drugi pa suverene balkanske države. O velikosrbskih načrtih torej v Wilsonovem programu ne najdemo ničesar.

Da Wilson ne misli pri besedah „prva priložnost do avtonomnega razvoja“ (točka deset) na avstrijske suverene države, to sledi tudi iz dvanajste točke, kjer govori o Turčiji.

„Turškim delom sedanjega osmanskega carstva naj se zagotovi suvereniteta.“

Za pravo Turčijo torej zahteva suvereniteto, za avstrijske narode pa ne! O tolmačenju besede „avtonomija“ v deseti točki torej ne more biti nikakega dvoma.

Zato lahko rečemo, da smo z manifestom bolj zadovoljni kakor z Wilsonovim, v njegovih 14 točkah izraženim programom.

Če pa Wilsonov program ne obsega v nobeni točki zahteve, da se mora Avstrija razbiti ali da mora razpasti v suverene države, na drugi strani pa tudi nikjer ne zine niti besedice o velikosrbskem programu, kaj sledi iz tega? Nič več in nič manj kakor to, da se z Wilsonovim programom najlepše ujema — majniška deklaracija.

Po manifestu.

Učinka ni videti.

Dunaj, 18. oktobra. Cesarski manifest tvori predmet živahnih razprav v parlamentarnih krogih. Poslanska zbornica je nekako zadovoljna, da poudarja manifest, da naj sklepajo o bodočih državah zastopniki ljudstva. Nič zadovoljni pa niso s proglasom člani gosposke zbornice, ker se cesar nanje ni oziral. Oni hočejo proti temu ugovarjati.

Povodom manifesta se je baje posvetovalo načelstvo češkega svaza s poljedelskim ministrom grofom Sylva-Tarouca.

Dunaj, 18. oktobra. Danes popoldne se je sešel odbor zveze nemških strank, da se razgovori o vseh pripravah za ponedeljkovo zborovanje vseh nemških poslancev, ki se bodo pečali s sklicanjem nemškega narodnega zbora.

Dunaj, 18. oktobra. Jugoslovani so se popoldne bavili z manifestom in so sklepali, kako imajo postopati jugoslovanski poslanci v tem oziru. O svojih sklepih izdajo poročilo.

Poslednje želje Ogrske.

Budimpešta, 18. oktobra. Poslanca Apponyi in Andrássy hočeta ustanoviti novo stranko, ki jo bode ta imenovala „stranko ljudske vlade 48-nikov“. Stranka, ki je nekako košutijanska, bo zahtevala najširšo volilno pravico.

Budimpešta, 18. oktobra. Grof Mihael Karolyi je stavil predlog, ki naj določi popolno neodvisnost in samostojnost Ogrske. Karolyi zahteva za Ogrsko 1. lastno upravo, lasten zunanji urad in lastnega zunanjega ministra, lastnega vojnega ministra in hoče, da bi kralj Karl rezidiriral v Budimpešti.

Budimpešta, 18. oktobra. Govore, da izide v kratkem manifest, ki bo zahteval neodvisnost ogrskega naroda in personalno unijo. Ogrji hočejo svojo državo, svojo armado, samosvoje gospodarstvo in svoje diplomatsko zastopstvo.

Budimpešta, 18. oktobra. Rumunski poslanec Valda je v parlamentu izrazil nado, da bo po stoletja dolgem trpljenju mogel rumunski narod na Avstroogrskem svobodno živeti. Zahteval je samostojnost in združenje naroda.

Ministrski predsednik je na to izjavo povedal, da so dobile vse državne oblasti ukaz, da ne smejo ovirati narodov, da ti ne bi mogli svobodno izražati svojega mnenja. Sicer pa je Ogrska itak vedno štela in spoštovala pravice narodov.

Reški poslanec Ossoinack je protestiral, da bi si od pamtveka italijanko Reko prilastili Hrvači.

Zmešniava v samo- odločbi.

Zgodovinski dan — 14. oktober —
zamujen.

Dunaj, 17. oktobra.

Stvar je minila za enkrat in pripada zgodovini. Zato lahko o njej pišemo.

Dogovorjeno je bilo, da na dan 14. oktobra nastopi nova doba. Narodni sveti so imeli na ta dan proklamirati nove provizorne vlade, nastaviti svoje uradništvo, odstaviti avstrijske urade in proklamirati narodne države. Ta izprembeba se je imela javiti zunanjim vladam in zahtevati za nove oblastnike pristop na mirovni kongres v zastopstvu novih držav.

Na Češkem se je ta program vsaj deloma izvršil, dasi z nepopolnim uspehom. Proklamirano češke republikanske vlade so združili s štrajkom. Socialisti in agrarci, ki so si sicer veliki sovražniki, so se zedinili, da izvajajo samoodločbo na polju prehrane na ta način, da oddajo češki kmetje živila samo za češka mesta in češko delavstvo, Nemce na Češkem pa izstradajo in se upro izvozu živil iz Češke. Zato so priredili socialisti štrajk z demonstracijami, pri katerih se je protestiralo proti izvozu živil iz Češke. Hkrati so revolucionarni odbori vse za izvoz pripravljene množine žita kar v imenu nove republike zaplenili in preprečili izvoz. Ta živila so se izročila češkim meščanom in delavcem. V zvezi s tem bi se imela izvršiti slovesna proglasitev republike.

Isti dan je pa cesarski namestnik v Pragi nastopil s svojim proglasom. Na lepkih je ljudstvo svaril in mu povedal, da avstrijska oblast še obstoji. On se obrača proti vestem, da je stara oblast prenehala in da se je izvršila ustavna izprembeba. Hkrati pove, da bo nastopal v služaju potrebe z vso energijo; na razpolago so mu zato zadostna sredstva.

Posledica tega je bila, da so samo na nekem kraju proglasili republiko, sicer pa so se govorniki na shodih štrajkujočih zbal in je minil ta dan brez nemirov.

Ostala je le pasivna resistenca na polju prehrane, in to je za celo državo občutljiv udarec. Južne dežele, zlasti tudi Dalmacija, Istra, Kranjska so navezane na uvoz češkega žita, da ne govorim o Dunaju in o planinskih Nemcih. Vojno-žitno-prometni zavod je s pasivno resistenco Čehov tako udarjen, da sploh ničesar več ne more. Neizogibna posledica je lakota v deželah, ki so navezane na dovoz češkega žita.

Po dogovoru pa bi bili morali istočasno udariti tudi Jugoslovani in proglasiti jugoslovansko republiko.

Dne 5. oktobra se je ustanovilo v Zagrebu takozvano Narodno vijeće, k čemur je prispele tudi nekaj „narodnih svetnikov“ iz Ljubljane. Izjava, ki se je podala v javnost, je bila jako kratka in je naglasila le, da se je dosegla popolna edinstvo v naziranju. Dan 14. oktober je bil pa določen, da se proglasi tudi v jugoslovanskih deželah samostojnost. Pričakovanje v Zagrebu je bilo, kakor se poroča, ta dan veliko, a dan je minil brez uspeha. Aparat je bil pripravljen, a kakor po navadi, pri naših bratih ni funkcioniral. Tudi v Ljubljani, kakor čujemo, je 14. oktober tiho minil, dasi se je sem sporočilo, da so plakati za proglas provizorne republikanske vlade že pripravljeni.

Dva dni za to zamujeno proklamirano jugoslovanske republike je pa izšel manifest cesarja Karla, v katerem se proglasa narodne države na podlagi samoodločbe in se pozivljajo — ne brezpomembni in neodgovorni Narodni sveti — ampak državni poslanci, naj se konstituirajo v

Narodne svete in naj zgrade svoje narodne države. To je tudi edino pametno. Pravi in odgovorni zastopniki naroda so njegovi državni poslanci. Ti so dolžni narodno državo sezidati in nositi za svoje delo tudi vso težo odgovornosti.

14. in za njim 16. oktober sta zgodovinska dneva. Velik del usodnega razvoja leži med tema številkami.

Za mir.

Wilsonova 15. točka.

Kodanj, 17. oktobra. „Westminster Gazette“ govori o tem, da bo Wilson dodal k svojemu dosedanemu programu še 15. točko, ki se glasi: O miru se ne more barantati, temveč morajo biti tu poprej jamstva za resnost in odkritosrčnost ponudbe. (Ta točka se nanaša predvsem na Nemčijo. Op. ur.)

Wilsonovega odgovora še ni.

Washington, 17. oktobra. (Reuter.) Uradno javljajo, da Amerika na avstrijsko mirovno noto ne bo odgovorila prej, kakor odgovori Nemčija definitivno na ameriško noto.

Berolinski „Tageblatt“ poroča z Dunaja: Kot se sporoča iz dvornih krogov, se nanaša optimizem, s katerim presoja položaj cesar Karl, na gotove vesti, ki jih je prejela krona iz Washingtona in Anglije. Po teh informacijah prezident Wilson ni nenaklonjen misli federalizacije avstrijskih narodov izveniši Poljsko. To stališče da podpira tudi Anglija, ker se boji, da bi mogla pripasti v slučaju popolnega razpada Avstrije. Ogrska nemška ozemlja Nemčiji.

Ameriški senatorji proti premirju.

Stockholm, 17. oktobra. Vodičelja protimirovnega pokreta v ameriškem senatu sta senatorja Peinlaexler in Mac Cumber, ki sta se izrazila, da je treba računati na Clemenceaua, v drugi vrsti pa na Lloyd Georgea, ki se jima bo menda posrečilo, prepričati, da bi prišlo do premirja, ki ga Wilson očitno misli dovoliti. Senator Lodge je rekel, da premirje pomeni v sedanjem času izgubljeno vojno za antanto, preden bi stale antantne armade na nemških tleh. Ako Nemčija kapitulira, potem more biti govora o miru.

Odgovor Nemčije Wilsonu preložen.

Berolin, 18. oktobra. Odgovor na zadnjo Wilsonovo noto je nemška vlada zopet preložila, ker pogajanja z vojaškimi krogi še niso končana. V Berlinu se mudita general Ludendorff in admiral Scheer. Plenum nemškega državnega zbora se vsled tega sestane še le koncem prihodnjega tedna.

Berolin, 18. oktobra. Kakor javljajo listi, se bo vršila danes ob šestih zvečer seja vojnega kabineta. Posvetovali se bodo o končni redakciji odgovora Wilsonu. Pred soboto odgovor ne bo odšel iz Berlina.

Berolin, 18. oktobra. Kakor piše „Berliner Ztg. am Mittag“ imajo dosedanja posvetoovanja vlade z zastopniki armade in mornarice uspeh, da so našli temelje za noto Wilsonu. Besedilo noti pa določijo morda še le jutri.

Vsebinska bodoče nemške note.

Berolin, 18. oktobra. Včerajšnje posvetoovanje vojnega sveta je trajalo nad deset ur. S pristojne strani poročajo, da bo nota Wilsonu izjavljala: 1. Da bo poostrena podmorska vojna ustavljena, 2. da hoče Nemčija Wilsonovi zahtevi glede takozvanega rušenja in opustošenja čim največ možno ustrežati in 3. da bodo Nemci omejevali svoje vojaške odredbe pri umikanju na najpotrebnejša dejanja. Poslopja in vse umetnine bodo varovali, če ni naravnost potrebno, da jih razdevajo. Tozadevna povelja so že izdana armadi in mornarici.

Wilsonova prva in druga zahteva je torej že udeležena. Kolikor pa se tiče tretje zahteve, se bo sklicevala nemška nota na izprembebo, ki kažejo, da je osebni regiment (Cesarja Viljema!) popolnoma odstranjen.

Nota bo tudi prosila Wilsona, da bi objavil Nemčiji ves obseg in vsebino programa o vojnih ciljih sovražnikov, da se bo mogla ravnati in odločiti.

Alzacija Lorena.

Rotterdam, 18. oktobra. Iz New-Yorka poročajo: Ker so neki dvomi glede naziranja Wilsonovega v zadevi Alzacije-Lorene, je neki so-trudnik „New York Times“ poizvedel na mero-dajnem mestu, da Wilson odločno zahteva, da Nemčija brezpogojno vrne obe deželi Fracozom. Vprašanje Alzacije-Lorene ni med onimi, o katerih bodo razpravljali diplomati. To je pogoj, ki naj zajamči pravice narodov.

Berolin, 18. oktobra. Vodičelja alzaških centrovcev Hauss je imenovan za alzaško-lorenskega državnega tajnika.

Begunci iz Belgije.

Haag, 18. oktobra. Predsednik ministrskega sveta Ruys Beerenbrouck je sporočil poslanski zbornici, da so dopusti v Severnem Brabantu ustavljeni. Dopusti za vojake pa bodo najbrže preklicani tudi v Limburgu, ker je pričakovati, da pride mnogo beguncev iz Belgije.

Odškodnine.

Stockholm, 18. oktobra. „Stockholm Tidningen“ menijo, da se bo kmalu videlo, da so ameriške besede o nepristranosti in pravičnosti humbug, če bo antanta nadaljevala mirovno razpravo na način kakor doslej.

Rotterdam, 18. oktobra. Robert Cecil je izjavil v parlamentu, da se bodo vlade antante posvetovala o odškodnini za razdejana selišča na Francoskem in v Belgiji.

Predsednik Masaryk.

Londonska „Morning Post“ je pisala pred kratkim časom:

Washington je sedaj sedež dveh vlad: ena je vlada Združenih držav, druga pa je nedavno ustvarjena vlada čehoslovaškega naroda.

Izvršilni organ čehoslovaške vlade je Narodni Svet, kojemu načeluje profesor Masaryk. To je morda prvi slučaj v svetovni zgodovini da je isto mesto sedež vlad dveh neodvisnih narodov in da vlada, ki je mnogo tisoč milj oddaljena od naroda, opravlja in vodi drž. posle.

Bivališče voditelja nove države je skromna mala palača v Washingtonu. Tam je nastanjen urad dr. Masaryka. Masaryk živi čisto enostavno brez razkošja; ima samo najpotrebnejšo služnčad, dasi ima precejšnje gospodinjstvo. On mora štediti s svojimi skromnimi dohodki in vpoštevati naraščajočo draginjo.

Nekateri uradniki v tajništvu čehoslovaške republike so češki patrijoti, ki so se ponudili v službo radi stvari same. Iz male palače v Washingtonu rešuje Masaryk zadeve svoje domovine.

Po žurnin dogodkih v ponedeljek je nastal v torek po vsej Pragi mir. Mesto nudi sedaj sliko pokoja kakor vsak drug dan. Vendar pa so oblasti na oprezu in izdane so odredbe za vzdrževanje pokoja.

V torek je izdal odbor čehoslovaških socialistov drag manifest, s katerim slavi ponedeljek kot zgodovinski dan za češki narod. Uspeh dneva je tem večji — pravi — ker so se dolgoletne sanje narodu obistinile brez krvoprelitja, za kar gre hvala železni disciplini delavstva. Delavci so se vrnili v svoje tvornice — nadaljuje manifest —, doklej pa ostanje pri svojem delu, se trenutno ne da reči. Od vesti iz tu- in inozemstva je odvisno, kaj treba storiti.

Več odstavkov v manifestu je zaplenjenih. Zanimivo je, da so se socialistovskega posveta, ki je sklepal o nadaljnjih ukrepih, tokrat udeležili tudi socialni demokrati Zimmerwaldove smeri.

Dnevna politika.

Konstituiranje narodnega viječa. Včeraj popoldne se je prvič sestel osrednji odbor Narodnega viječa v Zagrebu. Sestali so se zastopniki našega edinstvenega naroda, kolikor ga živi v mejah naše monarhijske, iz vseh jugoslovanskih pokrajin v znamenju nezlovoljive volje storiti vse, da se težnje in zahteve tega naroda po enotni, neodvisni in samostojni državi Srbom, Hrvatov in Slovencev uresničijo. — Na predlog srbskih članov osrednjega odbora je bil soglasno in z velikim navdušenjem izvoljen kot predsednik Narodnega viječa SHS. dr. Anton Korošec. Soglasno in z burnimi pozdravi sta bila izvoljena za podpredsednika dr. Ante Pavelić in Svetozar Pribičević, prvi načelnik Starčevićeve stranke prava, drugi član srbsko-hrvatske koalicije. Oficijozno sporočilo o konstituiranju Narodnega viječa in o sklepih osrednjega odbora bo izdano šele po končanih razpravah.

Poljaki na zapadni fronti. Ob priliki prevzeta poveljstva nad poljsko armado po generalu Hallerju je prišlo do impozantne ceremonije v odseku te vojske, ki šteje 150.000 ljudi, med katerimi je 80 odstotkov Poljakov iz Amerike, ostali pa so iz Avstro-Ogrske, Nemčije in Rusije. Številni generali in ugledne francoske in japonske osebnosti so bile navzoče pri tej slavnosti. General Haller je prisegel, nato pa je defilirala prva poljska divizija.

Razkritja Malinova. Sbranje je zopet pričelo zborovati. Na vprašanje, če ni potrebno, da se izda diplomatska knjiga, iz katere bi se lahko občinstvo v inozemstvu poučilo o položaju, je izjavil ministrski predsednik Malinov, da je odločen prista očitke diplomacije; toda pri jasnem stanju zadeve ne more pritrčiti objavi diplomatske knjige, ker bi morala obsegati spise, katerih objava ne zavisi izključno od bolgarske vlade. Kljub temu pride dan, ki ni več daleč, ko se sprožena inicijativa spremeni v dejanje in ko se lahko predlože javnosti vsi bolgarski diplomatski spisi od izpočetka velike evropske vojske sem. Kar se tiče razmerja Bolgarije do bivših sovražnikov, je izjavil Malinov, da dela vlada za obnovev normalnega diplomatskega občevarja s signatarnimi državami premirja in upa, da v bližnji bodočnosti doseže ugoden rezultat.

Rekonstrukcija Malinovega kabineta. Sofija, 17. oktobra. (K. u.) Malinovo ministrstvo, ki je sestavljeno iz zastopnikov demokratske in radikalne stranke, se je rekonstruiralo z vstopom voditeljev drugih strank bloka, ki so bile svoječasno stale v opoziciji proti kabinetu Radoslavova

